

Posudek oponenta diplomové práce Marka Hofmana *Vývoj brusíren a mačkáren skla na Jablonecku* předložené na Ústavu FF UK Praha v roce 2020

Diplomant si zvolil téma, jež souzní s jeho prací historika a etnografa Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě a zejména jeho aktivitami v oboru památkové péče. Jádrem textu je charakteristika drobných průmyslových staveb souvisejících se sklářskou a bižuterní výrobou, brusíren a mačkáren, které jsou pro zvolený region charakteristické. Práce se snaží rekonstruovat jejich původní stav, ale zabývá se i jejich stavebním a funkčním vývojem až do současnosti. Chronologický záběr práce je tedy poměrně široký. Negativním důsledkem tohoto zaměření je bohužel ustrnutí v deskriptivním módu. Konstatování, že se tyto stavby na Jablonecku vyznačují specifickou podobou, by bylo vhodné doložit komparací s jinými regiony. Tuto komparaci autor, pokud je mi známo, provedl, když zkoumal podobné stavby na Českolipsku a překvapuje mě, že její závěry v diplomové práci nepoužil.

Z metodologického hlediska jsou v textu patrná zejména východiska etnografická a památkářská. K uplatnění v úvodu avizované metodologie hospodářských dějin se diplomant dostává jen sporadicky. Reprodukují v podstatě pouze závěry, k nimž dospěli jiní autoři, kteří se problematikou sklářství a bižuterní výroby z hospodářského, případně sociálně-historického pohledu zabývali před ním.

Primárními prameny jsou pro tuto práci v první řadě samotné stavby. Z využitých písemných archivních pramenů, bych vyzdvihla vodní knihy, jimž podle mého názoru mohlo být věnováno více pozornosti. Využití metod orální historie je nepochybně na místě, ale diskutabilní se v tomto případě jeví způsob, jakým autor s výpověďmi pamětníků zachází. Sdělení pamětníka je třeba, stejně jako jakýkoli jiný pramen analyzovat a „dekódovat“, nikoli přijmout jako daný fakt.

Text je rozčleněn do devíti kapitol, ale fakticky se rozpadá do tří celků. Kapitoly 2. *Historie Jablonce nad Nisou, centra skla a bižuterie* a 3. *Sklářství a bižuterie na Jablonecku* plní funkci jakéhosi všeobecného úvodu do tématu. Fakticky se jedná o kompilaci, přičemž hlavním zdrojem jsou práce PhDr. Petra Nového, hlavního kurátora a vedoucího oddělení skla Muzea skla bižuterie v Jablonci nad Nisou. Místo aby diplomant již publikované poznatky sumarizoval, zestručnil a zřehlednil, vytvořil změť základních dat a často náhodně vybraných marginálií. Přehlednosti textu neprospívá ani používání přítomného času při popisování minulého děje.

Čtvrtá a pátá kapitola jsou věnovány samotným brusírnám a mačkárnám. Kapitola o brusírnách směřuje celkem logicky od popisu staveb přes technologický vývoj oboru broušení skla k sociální problematice. Zde si neodpustím zcela konkrétní připomínku, abych ilustrovala autorův nedostatečný přehled o literatuře k danému tématu. Práce brusičů byla po zdravotní stránce nesporně velmi zatěžující. Dokladování takové skutečnosti citací je zcela legitimní, avšak úroveň práce by jistě více prospělo, kdyby citace pocházela z jiného zdroje než z Jabloneckého měsíčníku, několikastránkového periodika vydávaného městským úřadem pro informování a kratochvíli obyvatel (s. 47). Zvláště, když tyto zdroje existují a jsou snadno dostupné. Vzpomínky sklářů a brusičů obsahuje například dvoudílná publikace Adolfa Branalda *Hrdinové všedních dnů*. Také v antologii jizerskohorské literatury *Jizerské květy* (M. SEKÝRA, O. SIMM, *Jizerské květy – Iserblumen. Antologie německy píšících autorů Jablonecka a Semilská* (19. století a 1. polovina 20. století), Liberec 2011.) lze nalézt dobové texty věnované tomuto tématu. Jeden z nejzajímavějších regionálních autorů Franz Josef Grundmann (1863-1921) byl sám brusičem a z tohoto prostředí často čerpal inspiraci. Od roku 1899 vydával časopis *Rübezahl*, kde publikoval řadu sociálně laděných příspěvků, jež by situaci brusičů doložili lépe.

Ukázkou chaotického strukturování informací je členění kapitoly o mačkárnách. Začíná podkapitolou *Zajímavosti*, pokračuje popisy jednotlivých objektů a až poté dojde na vysvětlení, co to vlastně

mačkání je. Bližší vysvětlení by také si jistě zasloužily některé specifické výrazy související s touto výrobou. Například je zde uvedeno, že mačkárně se říkalo také driketa či dryketa, avšak chybí odůvodnění, že se jedná o počeštěný německý výraz Drückhütte.

Práci uzavírají kapitoly věnované dopravě, obchodu, prezentaci jabloneckého skla a bižuterie na výstavách a medailonek jednoho ze současných výrobců. Doprava, přesněji meziměstská tramvajová trať mezi Jabloncem a Libercem, byla předmětem autorovy bakalářské práce. Témata obchod a bižuterie jsou opět kompilována.

Velkým problémem práce je formulační nepřesnost a nedůslednost a množství chyb, které vzhledem k častému opakování není možné připsat na vrb překlepům. Například: Jablonec nebyl v roce 1808 povýšen na městys majitelem panství Franzem Zachariasem Römischem (s. 14). Ten, ačkoli v této věci vyvinul rozhodující aktivitu, takovou pravomoc rozhodně neměl. Majitelům maloskalského panství, Desfoursům nenáleží knížecí titul (s. 26). K čemu byly německým vzdušným silám periskopy do ponorek věru nevím. (s. 22: „Sklářství se začíná na Jablonecku vzpamatovávat po vypuknutí druhé světové války, kdy se začala vyrábět optická skla do ostřelovaček a na periskopy do ponorek pro německou armádu Wehrmacht a letectvo Luftwaffe.“) Nehledě k tomu, že „ostřelovačka“, podle kontextu je zřejmě míněna puška pro odstřelovače, sama o sobě optiku nezahrnuje. Zařízení se nazývá puškohled. Samostatnou kapitolou jsou jména a jejich skloňování. Za všechny jen dva příklady. Anna Justina Hornová se okolo první třetiny 17. století jistě nevдалa za George, nýbrž za Georga Wandera (s. 26). Bratři Mahlové, Feixové a jiní sourozenci by se jistě hodně divili, kdyby se dočetli že jejich firma patřila jakémusi „Gebrüderovi“, který byl nejspíše jejich příbuzným, protože měl stejné příjmení.

Z práce je patrné, že autor má k danému regionu osobní vztah, že ho má rád. Otázkou je, zda předmětem obliby zde není pouze idylický obraz, jaký si povrchní pozorovatel utvoří například na základě kreseb etnografa Josefa Václava Scheybala, v němž jsou jména jeho obyvatel nezřídka počeštěna a na jejich přesném znění vlastně nezáleží. Za touto poklidnou idylou se ale skrývá mnohem problematičtější, nejen ze sociálního a národnostního hlediska konfliktní minulost a koneckonců i současnost, ale především komplexní síť událostí a vztahů. A právě analýza této hlubší roviny souvislostí by měla podle mého názoru být předmětem současného historického bádání.

Práci přes velké výhrady doporučuji k obhajobě a klasifikuji ji prospěl.

Mgr. Jana Mezerová, PhD.